

SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANA

NOTIKUMI, POLITIKA, PĒTĪJUMI

FEBRUĀRIS, 2019

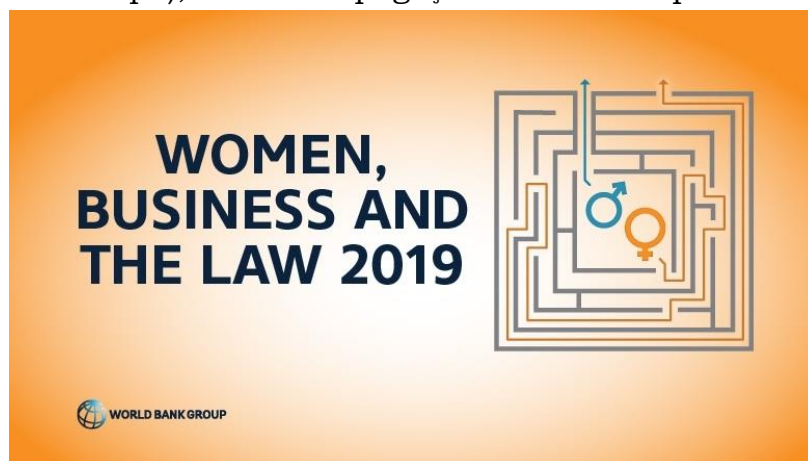

Labklājības ministrija

LATVIJĀ

ESAM DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS VADOŠO VALSTU SEŠINIEKĀ

27. februārī **Pasaules Bankas grupa** publicēja pētījumu, kurā analizēts 187 pasaules valstu **regulējums** dzimumu līdztiesības jomā. Latvija ir ierindojusies starp sešām pasaules valstīm, kas saņēma maksimālo vērtējumu indeksā par līdzvērtīgu ekonomisko iespēju nodrošināšanu sievietēm. Pētījumā [“Sievietes, bizness un tiesības 2019: Reformas pēc desmit gadiem”](#) publicētais indekss atspoguļo analīzi par nozīmīgākajiem notikumiem sieviešu karjeras laikā, sākot ar darba gaitu sākšanu līdz pat aiziešanai pensijā, kā arī tiesību aizsardzību katrā no šiem posmiem. Dati aptver desmit gadu periodu, kurā 187 valstis tika pētītas pēc astoņām rādītāju grupām (35 indikatori kopā), kuras atspoguļo dzīves cikla posmus un nodarbošanos, kā darba gaitu uzsākšana, algas jautājumi, īpašuma attiecības, bērnu dzimšana, pensionēšanās. Latvija kopā ar Beļģiju, Dāniju, Franciju, Luksemburgu un Zviedriju ieguva visaugstāko iespējamo punktu skaitu (100 punkti). Tas nozīmē, ka **valsts regulējums** pētītajās jomās sniedz sievietēm un vīriešiem līdzvērtīgas iespējas. Pirms desmit gadiem neviena valsts nevarēja sasniegt šādu rādītāju.

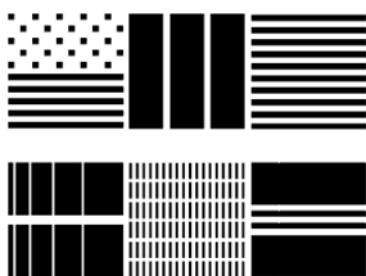

Būtiski, ka pētījums aptver tiesisko regulējumu, bet tajā nav izsekota tā piemērošana un ikdienas prakse.

DAŽĀDĪBAS HARTU PARAKSTĪJUŠI

27 UZŅĒMUMI UN NEVALSTISKĀS ORGANIZĀCIJAS

2019. gada 12. februārī Eiropas Savienības (ES) mājā Latvijas Dažādības hartu parakstīja 27 uzņēmumi un nevalstiskās organizācijas, kas šādi pauž **atbalstu dažādībai un vienlīdzīgām iespējām darba vidē.**

LATVIJAS DAŽĀDĪBAS HARTA

Dažādības hartai pievienojušies "Accenture" Latvijas pārstāvniecība, "Swedbank", "KPMG", "EY Latvija", "Glaxo Smith Kline" pārstāvniecība Latvijā, "Erda", "Draugiem Group" uzņēmumi - "draugiem.lv", "Dekstime", "Printful", "Giftcard.lv", "Istabas", "Road Games", "Startup Vitamins" un "Fast Brand". Tāpat hartu parakstījuši uzņēmumi "Mapon", "Pērkam kopā", "Tachogram", "Vendom PDF", reputācijas vadības uzņēmums "Lejiņa & Šleijers", "Digital Freedom Festival", "Oratore", modes zīmols "Talanted", kā arī fonds "Dots", "Iespējamā misija", "CSR Latvija",

"Centrs Marta" un Zemgales NVO centrs.

2010.gadā Dažādības hartu kustību Eiropā aizsāka un joprojām uztur EK. Līdz ar parakstīšanas ceremoniju Latvijas Dažādības harta kļūst par daļu no ES Dažādības hartu platformas. Dažādības harta pašlaik ir ieviesta 23 ES valstīs, un Latvija pievienojas kā 24.valsts.

Latvijas Dažādības harta ir atvērta visiem uzņēmumiem, organizācijām un iestādēm, kas apņemas atbalstīt tās principus. Līdzdarbojoties Latvijas Dažādības hartā, uzņēmumiem tiks piedāvāts atbalsts dažādības vadības principu veicināšanai darba vietā. Vairāk par Dažādības hartas principiem lasiet [šeit](#).

Dažādības hartu Latvijā koordinē biedrība OPEN CENTRE, kas darbojas ar mērķi veicināt dažādību, iekļaušanu un cieņpilnu attieksmi vietējā un starptautiskā līmenī.

PĀRDOMĀM

DZIMUMU LĪDZSVARA TRŪKUMS

AUDZINĀŠANĀ UN IZGLĪTĪBĀ

Publicists **Nils Sakss-Konstantinovs** savā viedokļrakstā portālā Delfi „Par kendam un medību atļaušanu jauniešiem” pauž rūpi par dzimuma nevienlīdzību pedagogijā un psiholoģijā. Saskaņā ar viņa aplēsēm, „Skolās uz katru vīrieti skolotāju ir desmit sievietes. Psiholoģijā situācija vēl dramatiskāka - apskatot jaunieviesto psihologu reģistru, pagājušā gada beigās tur no 532 psihologiem vīriešu bija tikai 16 jeb 3%.”

N.Sakss–Konstantinovs konstatējis, ka „(..) lielā mērā telpas noteikumus, pēc kuriem mācīties un uzvesties zēniem, nosaka ekskluzīvi sieviešu dzimuma speciālistes. Vēl vairāk - ņemot vērā Latvijas realitāti, kur liela daļa bērnu aug faktiskās viendzimuma ģimenēs (ar mammu vai vecomammu), tad puikam ir liela iespēja iziet cauri dārziņam, pamatskolai, vidusskolai un reizēm vēl augstskolai, tā arī īsti nenonākot kontaktā ar kādu adekvātu sava dzimuma piesaistes figūru.” Kā sekas šādai hroniskai sieviešu audzināšanai viņš interpretē „emocionāli pārsātinātu prasību (..) pēc aizlieguma pret arhetipiski vīrišķīgām nodarbēm (fiziska aktivitāte, veiklība, sacensības, ieroči, medības).” Viņa novērojumi liecina, ka „(..)TV sižetos skolotājas skaidro, ka zēni tādā veidā varētu dabūt sev zilumus un tādēļ kendama skolā aizliegta..”

N.Sakss–Konstantinovs uzskata, ka „aizliegumiem, protams, nav nekāda pragmatiska pamata - kendama netraumē vairāk kā jebkura maza riska fiziska aktivitāte. [...]”

Par to, ka skolas ir daudz labāk piemērotas meitenēm, nekā zēniem, un par to, kas notiks, ja zēni neredzēs vīriešus, kamēr tie aug, lasiet [rakstā](#).

NOGAIDOŠA UZVEDĪBA UN VĪRIEŠU VESELĪBA

Dzimtes studiju, sociālās psiholoģijas un antropoloģijas pētniekiem, dzimumu līdztiesības tematikā strādājošiem noderīga ir nesen publicētā **Vinetas Silkānes** doktora disertācija **Prokrastinācijas, diskontēšanas un personības iezīmju saistība ar veselības uzvedību** (2018) doktora grāda iegūšanai psiholoģijas zinātņu nozarē, sociālās psiholoģijas apakšnozarē.

Pētniece ar pierādījumiem apstiprina izplatīto priekšstatu, ka „viena no iedzīvotāju grupām, kurai jāpievērš papildu pētnieciskā uzmanība, ir 35–44 gadus veci vīrieši. Šajā vecumā vīriešiem nereti ir pirmās nopietnās veselības problēmas un bieži vien ir raksturīgs neveselīgs dzīvesveids, piemēram, smēķēšana, mazkustīgums, alkohola lietošana. No otras puses 35–44 gadus veci vīrieši saskaņā ar Latvijas statistikas datiem visretāk apmeklē ģimenes ārstu, lai risinātu ar veselību saistītus jautājumus (SPKC, 2017). Līdz ar to šī vecuma vīriešiem pastāv lielāks risks nepamanīt veselības problēmas.

Vīriešu veselības uzvedība ir pētīta salīdzinoši retāk. Daži biežāk aplūkoti temati saistībā ar vīriešu veselības uzvedību ir maskulinitāte un seksualitāte. Veselības uzvedības atlikšana un vilcināšanās rūpēties par veselību ir nozīmīga problēma, tāpēc nepieciešams pievērst uzmanību veselības prokrastinācijas izpētei un izprast ar to saistītos aspektus.”

Ar pētījuma rezultātiem varat iepazīties [šeit](#).

EIROPĀ

DZIMUMU LĪDZTIESĪBĀS INTEGRĒTĀS PIEEJAS TEMATISKAIS TĪKLOJUMS

25.-26. februārī Viļņā notika Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta (EIGE) organizēta sanāksme visu Eiropas Savienības valstu dzimumu līdztiesības politikās iesaistītajiem speciālistiem **„Dzimumu līdztiesības integrētās pieejas tematiskais tīklojums”**.

Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja ir process, kura gaitā visās sabiedrības jomās un visos līmeņos tiek izvērtēta likumu, politiku un pasākumu ietekme uz abu dzimumu situāciju un tās īstenošanā ir jāiesaistās visu nozaru atbildīgajām institūcijām.

Pasākuma mērķis no EIGE puses bija savstarpēji iepazīstināt ES dalībvalstu pārstāvjus, kuri nodarbojas ar dzimumu līdztiesības integrētās pieejas ieviešanu, no viņiem iegūt jaunāko informāciju par dzimumu līdztiesības situāciju ES dalībvalstīs, kā arī dalībniekus iepazīstināt ar EIGE jaunākajām iniciatīvām un pētījumiem – gan attiecībā uz dzimuma ietekmes analīzes budžeta procesos pieejas piedāvājumu nākamajam ES

struktūrfondu plānošanas periodam, gan jaunu tiešsaistes Platformu Dzimumu līdztiesības integrētās pieejas īstenošanai.

EIGE AKTUALITĀTES

„Ja vēlaties uzzināt, kā dzimumu līdztiesība ir saistīta ar jūsu darba jomu, jūs esat nonācis īstajā vietā. Šajā sadaļā mēs izceļam nelīdztiesības situācijas 19 politikas jomās, sākot no zivsaimniecības līdz kultūrai. Mēs sniedzam ieteikumus par to, kā vislabāk uzlabot dzimumu līdztiesības situāciju dažādajās jomās. Mēs esam izstrādājuši daudzus praktiskus instrumentus, lai palīdzētu integrēt dzimumu perspektīvu visos politikas veidošanas un stratēģiskās plānošanas posmos. Mūsu piedāvātie rīki un paraugi soli pa solim palīdzēs jums šajā procesā.” Tā lasītāju uzrunā jaunā

EIGE Dzimumu līdztiesības integrētās pieejas platforma.

Politikas veidotāji var gūt iedvesmu un praktiskus padomus vairākos jaunos resursos, kas publicēti šajā platformā. Turklāt EIGE ir izstrādājusi **rokasgrāmatu**, lai palīdzētu ES iestādēm un valsts iestādēm iekļaut dzimumu perspektīvu visos politikas veidošanas un īstenošanas posmos.

PĒC DZIMUMA DALĪTI DATI UN TO IETEKME

Vēl var paspēt! 27. martā, 10:00 un 17:00, EIGE rīko [tiešsaistes diskusiju](#) par sava resursa **Pēc dzimuma dalītas statistikas datubāze (Gender Statistics Database)** izmantošanu un efektivitāti. Tiešsaistes diskusijas detalizēta darbakārtība būs drīzumā pieejama, un tā sniegs jums skaidru norādi par sesijām un diskusiju tēmām. Daži diskusijas jautājumi ieskatam:

- Kā dzimumu līdztiesība ietekmē politisko līdzdalību?
- Kā dati var atbalstīt un sekmēt sieviešu līderu skaita pieaugumu politikā?
- Kāpēc sporta organizāciju vadībā vajadzīgas sievietes?
- Kas pieņem lēmumus pētniecības organizācijās?
- Ko par lēmumu pieņemšanu liecina dati?

DARBS UN DZIMUMU LĪDZTIESĪBA

13. februārī Eiropas Komisijas Padomdevēju Komiteja sieviešu un vīriešu līdztiesības nodrošināšanai (Advisory committee on equal opportunities for women and men) publicēja **Atzinumu par jauniem izaicinājumiem dzimumu līdztiesībai mainīgajā darba pasaulē** ([New challenges for gender equality in the changing world of work](#)).

Atzinuma mērķis ir no dzimumu līdztiesības viedokļa sniegt ieguldījumu vidēja termiņa un ilgtermiņa izaicinājumu risināšanā darba tirgū. Izaicinājumus rada jaunākās norises darba tirgū, piemēram, jaunas darba formas vai izmaiņas darba organizācijā, jaunas tehnoloģijas; jaunās un attīstībā esošas nozares, mainīgais pieprasījums pēc prasmēm, attiecības starp darbinieku un darba devējiem. Īpaša uzmanība atzinumā pievērsta iespējām un izaicinājumiem, kas ietekmē darba un privātās dzīves līdzsvaru, darba samaksas un pensiju atšķirības starp sievietēm un vīriešiem. Atzinumā ir izklāstītas turpmākās iespējamās politikas prioritātes turpmākai ES rīcībai un mērķiem, jo īpaši pamatojoties uz iniciatīvu „Darba un privātās dzīves līdzsvars” un Komisijas iesniegto rīcības plānu 2017.-2019. gadam par darba samaksas atšķirību mazināšanu.

PASAULĒ

LĪDERES PRET „SPĒKAVĪRU” KUNDZĪBU

Attēlā kampaņas pret sieviešu tiesību apdraudējumiem iniciatores (no labās puses): bijusī UNESCO ģenerālsēkretāre Irina Bokova, bijusī Jaunzēlandes premjerministre Helēna Klārka (Helena Clark) un bijusī Argentīnas ārlietu ministre Sjūzena Malkora (Susana Malcorra). Fotoattēli no *Emmnuāl Fradin*, *Sarah Lee*, Argentīnas Ārlietu ministrija/The Guardian/EPA

28. februārī britu laikraksts The Guardian publicēja Keitas Laionsas (Kate Lyons) rakstu „**„Spēkavīra” sacelšanās: desmiti pasaules sieviešu – līderu brīdina par apdraudējumu sieviešu tiesībām**”. Raksts atspoguļo un ietver februārī publicētās atklātās vēstules pasaules līderiem tekstu, kurā vairāk nekā 30 esošās un bijušās valstu līderes un ANO sistēmas iestāžu vadītājas aicina iestāties pret sieviešu tiesību ierobežošanu valstīs, kurās nesēn pie varas nākuši „Mačo tipa spēkavīru” vadīti populistiski režīmi kā Brazīlijā, Filipīnās, Itālijā un dažās Centrālās un Austrumeiropas valstīs.

Bijusī Argentīnas ārlietu ministre Sjūzena Malkora (Susana Malcorra) uzskata, ka dažās valstīs tiek izplatīts uzskats, ka sieviešu tiesības nodara kaitējumu vīriešiem, nevis būtībā nodrošina iespējas mainīt gaidas attiecībā pret dzimumiem raksturīgu uzvedību tādā veidā, kas palīdzētu ikvienam cilvēkam īstenot savu potenciālu. „Man ir sajūta, ka valdošās aprindas

daudzviet jūtas apdraudētas no sievietēm, kas gūst autoritāti un vispārēju cieņu. Piemēram, ja vīrieši saņem paternitātes atvaļinājumu, viņi taču neko nezaudē, bet gan iegūst atbildību par ģimeni un laiku bērnu audzināšanai. Uzvar abas puses – sievietes un vīrieši.”

Sieviešu līderu atklātajā vēstulē ir aicināts „panākt pilnīgu dzimumu līdztiesību un iespēju palielināšanu sievietēm visās jomās”, un to parakstījuši desmiti globālā mērogā ievērojami sievietes, tostarp bijusī Īrijas prezidente Mērija Robinsone (Mary Robinson). Rakstu un vēstuli lasiet [šeit](#).

Citi interesanti resursi

Šoreiz - no Skandināvijā populārā dzimtes studiju resursa [Kilden](#). Februāra rubrikā vispirms par to, ka pretēji izplatītam viedoklim, ka zinātnisko publikāciju autoru vidē vairums ir vīriešu, izrādās, ka dzimuma faktors zinātnisko

produktivitāti neietekmē. Otrkārt, līdzās pamatotajiem akcentiem dzimumu līdztiesības integrētajā pieejā apkarot vardarbību pret sievietēm ģimenē, jāņem vērā, ka no vardarbības intīmās attiecībās cieš arī vīrieši. Svarīgi, lai lasītājs

saprastu, ka līdzsvara meklējumos piedāvājam nevis „vai nu (sievietes), vai (vīrieši)”, bet „gan (vīrieši), gan (sievietes)” perspektīvu.

Kad cipari pārsteidz...

Vīrieši publicē divreiz vairāk zinātnisku publikāciju nekā sievietes. Vismaz ilgstoši tā bija pieņemts uzskatīt. Bet Nīgārda (Lynn Nygaard), konsultante un doktorantūras pētniece Oslo miera studiju institūtā (Peace Research Institute Oslo PRIO), apstrīd šo plaši izplatīto pārliecību pētījumā

Kas slēpjas aiz cipara? Kā (un kāpēc) [What's in a number? How \(and why\)](#).

Tajā mērīta akadēmisko darbinieku zinātniskā produktivitāte piecu gadu laika posmā, aptverot 91 autoru un viņu 879 publikācijas. Pētījumā ietvertas dažādas zinātnisko publikāciju formas (monogrāfijas, kolektīvās monogrāfijas, raksti, līdzautorība rakstos un monogrāfijās, konferenču tēzes) Rezultāti pārsteidz – plaša starp dzimumiem ir nebūtiska, un konstatēti iepriekš pieņemtās būtiskās plaisas priekšstata cēloņi. Pētījuma pamatjautājums bija sekojošs: vai akadēmiskā personāla kategorija (profesors, pētnieks, lektors, u.c.), publicēšanas forma, līdzautorība vai iepriekšējā akadēmiskā darba pieredze ietekmē dzimumu atšķirības pētniecības produktivitātē?

Kad pētnieki uzskaitīja tikai rakstus zinātniskajos žurnālos un neietvēra personāla kategoriju vai akadēmisko pieredzi, apstiprinājās sākotnējais priekšstats, ka vīrieši publicēja 50 procentus vairāk nekā sievietes. Bet, kad izpētē iekļāva grāmatas, grāmatu nodaļas un līdzautorību, un ņēma vērā darbinieku kategoriju un akadēmisko pieredzi, dzimumu atšķirības gandrīz izzuda. Viens gan bija skaidrs, ka, jo augstākā akadēmiskajā pozīcijā cilvēks atrodas (piem., profesors vai vadošais pētnieks), jo vairāk rakstus un grāmatas tas publicē.

Par vīriešiem – vardarbības upuriem

Izdevniecības Palgrave Upuru un viktimoloģijas studiju sērijā [Palgrave Studies in Victims and Victimology](#) © 2019 publiskota brīvpieejas monogrāfija „Vīriešu piedzīvotā vardarbība intīmās attiecībās” ([Men's Experiences of Violence in Intimate Relationships](#)).

Grāmatas autori *Marianne Inézm Lien* un *Jørgen Lorentzen* piedāvā jaunu dimensiju intīmo partneru savstarpējas vardarbības izpētes jomā. Tā ieteicama socioloģijas, kriminoloģijas un dzimtes studiju pārstāvjiem.

Grāmatas pamatā ir plašs pētījums par vardarbību pret vīriešiem gan no vīriešu, gan sieviešu kārtas partneriem Norvēģijā. Tajā ir identificētas līdzības aptaujāto vīriešu pieredzē un sociālajās situācijās, kā arī viņu pašu izpratnē par savu viktimizāciju. *Marianne Inez Lien* un *Jørgen Lorentzen* uzskata, ka tradicionālais varas dalījuma modelis dzimumu attiecībās modelis ir papildināms, un ierosina vardarbību aplūkot no psiholoģiskā pārākuma viedokļa, nevis sievišķības un vīrišķības izpratņu ietvaros

MĀKSLA VIENLĪDZĪBAI

Februāra rubrikā – par diviem krasi atšķirīgiem mākslas notikumiem: **izrādi**, kurā vīrieši dalās savās tēva deficīta un tēva-dēla problēmu un prieku izraisītajās sajūtās, un **izstādi**, kurā provokatīvā veidā atspoguļots gan feminisms 20.gs. otrās puses tēlotājmākslā, gan pausts protests pret sievietes priekšmetiskošanu masu mākslā..

NĒ! KARAM. NĒ! SIEVIETES ĶERMEŅA KOMERCIALIZĀCIJAI**NO!art māksla Rīgā**

“NĒ! NĒ! NĒ! visam pieņemtajam, visam ļaunumam un izmisumam, kas pie mums valda, NĒ konformismam un materiālismam!” Šis teikums tika publicēts Borisa Lurje (Boris Lurie, 1924–2008) izstādes skrejlapā Ģertrūdes Stainas galerijā (The Gallery: Gertrude Stein) Ņujorkā 1963. gadā un raksturo izstādi, kura veltīta NO!art kustībai, kas formējās 20. gadsimta 50. gadu beigās un 60. gadu sākumā kā pretprets mākslas komercializācijas tendencei.” – ar šiem vārdiem Latvijas Nacionālā mākslas muzeja mājaslapā raksturota izstāde, kura pārkāpj konvencionālā robežas.

Skatītājam izstādē dota iespēja redzēt un piedzīvot māksliniecisku drosmi: provokatīvi un bez pašcenzūras kritizēt karu, holokaustu, patērniecību, nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem, bagātajiem un trūcīgajiem, sievietes ķermeņa komercializāciju popkultūrā un medijos. Un parādīt visiem to, kam saka NĒ.

Izstāde mākslas muzejā Rīgas Birža bija skatāma divus mēnešus.

Vairāk informācijas [šeit](#).

PAR TĒVIEM:

mēģinājums runāt par ļoti personiskām sajūtām

Latvijas Nacionālā teātra Aktieru zālē 3. februārī notika pirmizrāde aktieru ansambļa un režisora Elmāra Senkova radošajam kopdarbam “Par tēviem”. Iestudējuma lomās iejutās aktieri Ainārs Ančevskis, Juris Hiršs, Ivars Kļavinskis, Egils Melbārdis, Igors Šelegovskis, Reinis Suhanovs un Valters Sīlis.

Stāsti, kurus par tēviem vēsta izrādes dalībnieki, veido mozaīku, kurā ir viss – skumjais, smieklīgais, traģiskais, rupjais, bērnišķīgais un nekaunīgais. Aktieru un režisora privātā pieredze pāraugusi fantāzijā un noderīgos praktiskos dzīves padomos, ko skatītājs varētu aizgūt un pēc izrādes izmantot savā dzīvē.

Fragments no intervijas ar režisoru: “Vairākiem no mums atmiņās tēvs palicis kā noslēpumaina un skumja būtne, dažiem no mums tēvs licies kā varonis, vēl dažiem – cilvēks, kurš varēja būt, bet nebija. Tomēr viņi visi kaut kādā nozīmē ir pazuduši – cits laikā, cits telpā. Daži rosās, bet daži ir padevušies un aizbēguši, dažs ir jau viņā saulē,” teic režisors un atzīstas: “Mana režisora vēlme ir padzīvot skaudrā vīrieša atmosfērā ar skatu no malas, ar bērnišķīgu dumpi un mīlestību pret tēviem, kuri mūs mīlēja, kā prata.

Līdz 14 gadu vecumam teātris izrādi skatīties neiesaka!

